

УДК 341. 1

Волошин Л. І.,*здобувач Національного університету водного господарства та природокористування*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність інновацій та інноваційної інфраструктури, розглянуто важливість фінансової політики держави у сфері інвестицій в інноваційну діяльність та обґрунтовані висновки щодо важливості розвитку інноваційної інфраструктури в Україні.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інноваційна інфраструктура, фінансова політика.

В статье раскрыта суть инноваций и инновационной структуры, рассмотрено важность финансовой политики государства в сфере инвестиций в инновационную деятельность и подведены итоги относительно важности развития инновационной инфраструктуры для Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инновационная инфраструктура, финансовая политика.

The essence of innovations and innovative infrastructure is divulged in the article. The importance of state financial policy in the sphere of investments into innovative activity is investigated. The conclusions about importance of innovative infrastructure development are made in the article.

Key words: investments, innovations, innovative infrastructure, financial policy.

Постановка проблеми. Згідно з вимогами часу основою стратегічного курсу розвитку України, її визначальними пріоритетами мають стати розробка й реалізація державної політики, спрямованої на структурну модернізацію господарського комплексу, якнайшвидший його перехід на інноваційний шлях розвитку і становлення України як високотехнологічної держави. Пріоритет інноваційного розвитку національної економіки й активна роль держави у процесі структурних перетворень визначено на найвищому державному рівні. Інноваційний розвиток наразі стає не лише “національною економічною ідеєю”, а й тактикою державної економічної й гуманітарної політики.

Інноваційний шлях розвитку безпосередньо пов’язаний з пошуком джерел фінансових ресурсів та підвищенням ефективності використання

фінансово-кредитних важелів. Сучасна фінансова політика України у сфері забезпечення інноваційного розвитку не реалізує повною мірою взаємозалежності процесів фінансового забезпечення інноваційного розвитку, оскільки в країні не функціонує адекватний механізм ринкової конкуренції, що стимулював би підприємців фінансувати інноваційні процеси.

Фінансова політика держави повинна створити в національній економіці сприятливі передумови для розвитку необхідного інноваційного клімату і відповідного середовища. Це означає необхідність створення фінансово-кредитного механізму, який сприяв би реалізації інвестицій інноваційного характеру, забезпечував економічне зростання країни.

Важливим чинником розвитку економіки інноваційного типу є створення ефективного фінансового механізму. Сьогодні управляти інноваційним процесом – це, передусім, управляти фінансовими ресурсами і через інститути та інструменти фінансового механізму стимулювати інноваційний розвиток. Відтак, потреба у теоретичному обґрунтуванні і формуванні цілісного уявлення щодо фінансового механізму інноваційного розвитку є основою ефективною фінансовою політикою держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним та практичним питанням фінансового забезпечення інноваційного розвитку присвятили свої праці такі вітчизняні вчені-економісти, як Ю. Бажал, Л. Безчасний, В. Геєць, М. Крупка, О. Лапко, І. Лукинов, І. Лютий, Б. Малицький, С. Онишко, В. Осецький, А. Пересада, М. Туган-Барановський, В. Федосов, Д. Черваньов, А. Чухно та ін.

Відаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних економістів, здійсненим у галузі теорії, методики та організації фінансового забезпечення інноваційної політики, слід зауважити, що до цього часу багатьох проблем в контексті євроінтеграції вітчизняної економіки не знайшли свого остаточного вирішення, що й зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та методичних основ фінансової політики держави на різних рівнях управління, аналіз особливостей і суперечностей механізму її реалізації в процесі забезпечення інноваційного розвитку економіки України.

Реалізація мети дослідження обумовила постановку та вирішення наступних завдань:

- висвітлити основні цілі фінансової політики держави, визначити її роль у забезпеченні інноваційної моделі розвитку економіки;
- визначити організаційно-правові та економічні умови реалізації фінансової політики інноваційного розвитку в Україні;
- обґрунтувати роль держави у створенні та функціонуванні фінансового механізму інноваційного розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Поточне державне регулювання має на меті забезпечити реалізацію стратегічного курсу в умовах конкретної еко-

номічної і політичної ситуації, що зумовлює гнучкість систем державного впливу. Важливим принципом державного регулювання є дотримання вимог матеріально-фінансової збалансованості задля забезпечення ресурсного потенціалу суспільства, регулювання фінансових потоків (гроші, акції, цінні папери, зобов'язання за кредитом). Таким чином, уряд має забезпечити умови, що гарантували б щорічне збільшення обсягу інвестицій (за рахунок усіх джерел фінансування) для забезпечення інноваційного розвитку. Кошти, отримані від приватизації державного майна, необхідно спрямовувати на інноваційний розвиток підприємств визначеного на державному рівні стратегічного значення.

Фінансування інноваційної інфраструктури держави здійснюється в Україні через Державне агентство України з інвестицій та інновацій. У процесі здійснення своєї діяльності Агентство керується законом України “Про Інноваційну діяльність”.

Згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність” інноваційна інфраструктура являє собою сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо). Інноваційна інфраструктура є своєрідним “поживним середовищем”, яке забезпечує сприятливий фон для взаємодії об'єктів інноваційної діяльності. Основними елементами інноваційної інфраструктури є державні інноваційні фінансово-кредитні установи, венчурні компанії та фонди, зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси), технологічні парки (технопарки), інноваційні центри (технологічні, регіональні, галузеві), інкубатори (інноваційні, технологічні, інноваційного бізнесу), консалтингові (консультативні) фірми та ін.

Свої функції агентство реалізує через регіональні центри інноваційного розвитку як бюджетні установи з віднесенням їх до сфери управління Агентства та відповідно до завдань, передбачених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України.

На основі дослідження процесів, що відбуваються в Україні, у відповідності до інтересів держави та суб'єктів господарювання сформульовано стратегічні та тактичні цілі фінансової політики. Стратегічні цілі передбачають створення ринкового фінансового механізму, який би стимулював суб'єктів науково-технічної та підприємницької діяльності до розробки, виготовлення і реалізації інноваційної продукції. Тактичні цілі визначають: пряме бюджетне фінансування інноваційних проектів; створення організаційно-правових засад реалізації фінансової політики забезпечення інноваційної діяльності; формування сприятливих умов для залучення фінансово-кредитного сектору до кредитування інноваційної сфери; використання позабюджетного механізму в стимулюванні підходів до здійснення інноваційної діяльності.

Дослідження взаємозв'язку фінансової та інноваційної політики дозволяє визначити, що можливості інноваційного розвитку зростають при поєднанні наявних фінансових ресурсів з можливостями технологічного та кадрового потенціалу національної економіки і окремих підприємств. Таким чином, інноваційний розвиток стає джерелом нагромадження фінансових ресурсів та модифікації їх якісних характеристик у процесі виробництва та наукових досліджень, сприяє виходу суб'єкта господарювання з кінцевим продуктом на ринок інновацій.

Основними елементами державної фінансової політики сприяння розвитку інноваційного середовища є: створення фінансових механізмів державної підтримки інноваційної діяльності у напрямку фінансування через систему державних науково-технічних програм різного рівня та фінансування через спеціально створені фонди; організаційно-правові методи впливу держави на формування інфраструктури інноваційної сфери; створення інформаційної бази на ринку інноваційної продукції; інституційне та організаційно-правове забезпечення функціонування ефективного механізму реалізації фінансової політики держави.

Як свідчить світовий досвід, передові позиції за рівнем технологічного та соціально-економічного розвитку займають держави, в яких створено розгалужену інноваційну інфраструктуру, що активно використовується для реалізації інновацій.

У країнах – членах ЄС – розвинута інноваційна інфраструктура сприяє науково-технологічному інноваційному розвитку. Зокрема, у Німеччині створена потужна науково-дослідна система, що характеризується великою кількістю різних установ з високим ступенем автономії. Діяльність інноваційних центрів, технологічних центрів, бізнес-інкубаторів сприяє трансферу технологій від науки до економіки, регіональному економічному розвитку в цілому. За останні 10 років кількість таких центрів збільшилася.

В Україні сформовано окремі елементи інноваційної інфраструктури. Зокрема, утворено 24 інноваційні бізнес-інкубатори, 10 інноваційних центрів, при вищих навчальних закладах – підрозділи з питань інтелектуальної власності, Український інститут науково-технічної інформації. Крім того, підприємства, що провадять інноваційну діяльність, користуються послугами консалтингових фірм та небанківських фінансових установ, але вони не можуть у повному обсязі задовольнити їх потреби.

Не підтримується належним чином діяльність винахідників, раціоналізаторів, науковців, що мають завершені науково-технічні розробки, не створюються центри трансферу технологій. Не в повному обсязі реалізуються освітній та науковий потенціал, насамперед, вищих навчальних закладів, у сфері інформаційно-комунікаційних високих технологій, інформаційні ресурси системи науково-технічної та економічної інформації, зокрема бази даних з питань технологій, науково-технічних досягнень.

Результати аналізу свідчать про відсутність належної підтримки інноваційної діяльності в країні, основною проблемою при цьому є несформованість інноваційної інфраструктури. Аналіз законодавства з питань регулювання діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури підтверджує його недосконалість, фрагментарність, стримує успішне становлення і розвиток вітчизняної інноваційної інфраструктури. Крім того, не сформовано механізм стимулювання створення інноваційної інфраструктури. Значною мірою ефективність державної політики з формування та розвитку інноваційної інфраструктури знижується наслідок її безсистемності, неналежної обґрунтованості, відсутності чіткого розмежування завдань між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, нескоординованості їх діяльності, відсутності міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків. У рамках державних програм розвиток інноваційної інфраструктури не визначено як окрему проблему, їх заходи спрямовані на створення окремих інноваційних структур.

Розвиток інноваційної інфраструктури може здійснюватися за такими варіантами:

- збереження існуючого підходу до розвитку інноваційної інфраструктури, яка вже не відповідає вимогам часу;
- розвиток фінансової підсистеми інноваційної інфраструктури;
- розвиток виробничо-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури.

Збереження існуючого підходу до розвитку інноваційної інфраструктури призведе до поглиблення проблем у сфері інноваційної діяльності та подальшої деформації структури національної економіки.

Розвиток фінансової підсистеми інноваційної інфраструктури сприятиме забезпеченню фінансової підтримки інноваційної діяльності, особливо на початковому етапі впровадження інновації, необхідність чого обумовлена високим комерційним ризиком інвестування в інноваційну сферу, необхідністю значних фінансових витрат, тривалим строком окупності інвестицій. Ефективність фінансово-економічної підсистеми інноваційної інфраструктури дає змогу активно використовувати позабюджетні джерела коштів і одночасно передбачати пряму і непряму державну підтримку інноваційної діяльності.

Оптимальним варіантом для формування інноваційної інфраструктури є розвиток її виробничо-технологічної підсистеми, що сприятиме швидкому подоланню технологічного відставання вітчизняної економіки від світових економічних лідерів в умовах обмеженості бюджетних ресурсів.

Виробничо-технологічна підсистема сприяє освоєнню виробництва нової конкурентоспроможної наукомісткої продукції шляхом забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, проведення експертизи інноваційних, науково-технічних проєктів, сертифікації наукоємної продукції, надання послуг у сфері метрології, стандартизації, контролю якості, ін-

формаційного і консультаційного забезпечення інноваційної діяльності, реалізації інноваційних проектів, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації підприємців у сфері інноваційної діяльності, інтелектуальної власності і трансферу технологій.

Повнота і функціональність виробничо-технологічної підсистеми повинні забезпечувати комплексність інноваційного процесу.

Для розв'язання проблеми необхідно здійснити заходи щодо:

– удосконалення та адаптації нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності до принципів та норм законодавства Європейського Союзу;

– створення нормативно-правової та науково-методичної бази для підтримки і розвитку різних типів підприємств, організацій інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, наукових парків, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій і технополісів, соціотехнополісів у складі кластер-технопарків);

– розробку механізму міжгалузевої та регіональної координації і державної підтримки розвитку інноваційної інфраструктури;

– визначення пріоритетним напрямом діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури стимулювання розвитку малого наукоємного бізнесу;

– формування державної інформаційної інфраструктури шляхом створення загальної інформаційної мережі, що містить відомості щодо суб'єктів інноваційної інфраструктури, напрямів їх діяльності, розробок та можливостей їх впровадження у виробництво, розширення доступу до інформаційних мереж та банків даних;

– виробничо-технологічного забезпечення сертифікації інноваційної продукції; проведення наукової експертизи, включаючи кооперацію підприємств різних форм власності та наукових установ і організацій;

– інформаційне забезпечення інноваційної діяльності на всіх етапах (ідея – дослідження – розробка – впровадження);

– створення і забезпечення функціонування підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в центральних органах виконавчої влади;

– мережі регіональних інноваційних структур (інноваційних центрів, інноваційних бізнес-інкубаторів і центрів трансферу технологій);

– наукових парків на базі провідних вищих навчальних закладів;

– формування інноваційно-активних територій (технополісів, наукових парків).

Виконання запропонованих заходів дасть змогу:

– оптимізувати систему державного регулювання діяльності технологічних парків у частині визначення їх як регіонально-галузевих інноваційних утворень;

– забезпечити розвиток мережі нових елементів інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, наукових

парків, регіональних інноваційних кластерів, інноваційних бізнес-інкубаторів, банків технологічної інформації тощо).

– суттєво збільшити кількість суб'єктів малого підприємництва, що реалізують інновації;

– підвищити не менш як на 5 відсотків інноваційну активність промислових підприємств;

– залучити мільйони гривень інвестицій для реалізації інноваційних проектів.

Висновки. Фінансова політика розвитку інноваційної інфраструктури повинна базуватися на логіці реалізації інноваційного продукту, а саме: включати фінансове забезпечення освіти і науки (науково-дослідні роботи і програми), виробництва та продажу інноваційних продуктів. Ефективність фінансової політики інноваційного розвитку залежить від сприйняття інноваційного продукту, формування ринку інноваційних технологій та зростання попиту на них.

Література:

1. Яфінович О. Б., Гуменюк Д. О. Грошово-кредитна політика сприяння інноваційному розвитку // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – Київ, 2005. – № 77. – С. 52-54.

2. Яфінович О. Б., Рожко О. Д. Фінансово-кредитні важелі інноваційного розвитку України // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць / Науково-дослідний економ. ін-т. – Київ, 2005. – Вип. 10 (53). – С. 50-54.

3. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. – К.: Каравела. 2007. – 424 с.

4. Інноваційна політика держави: проблеми інтелектуальної власності / В. А. Дем'янін // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 37-44.

5. Положення про Державне агентство України з інвестицій та інновацій: Постанова Кабінету Міністрів України № 749 від 16. 05. 2007 р.

6. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04. 07. 2002 № 40-IV.